

Yliopisto-opiskelua keskiajalla - Olavi Maununpoika Pariisissa

Ari-Pekka Palola

Kiinnostus keskiajan historiaan on lisääntynyt viime aikoina, ovathan kulttuurimme juuret vahvasti keskiajassa. Varsinkin myöhäiskeskiaika oli kansainvälistä aikakautta, jolloin kulttuurivaikutteet levisivät maasta toiseen. Olavi Maununpoika oli yksi Suomen keskiajan merkittävimpiä henkilöitä. Hänen elämänvaiheensa heijastavat osaltaan aikansa kansainvälisyyttä.

Olavi Maununpoika syntyi Piikkiön pitäjän Rungon kylässä vuoden 1405 tienoilla perheeseen, joka kuului aikansa maalaisaateliin eli rässiin. Olavi Maununpojan ollessa vielä nuori hänen äitinsä kuoli ja äidin serkku, Turun piispa Maunu Tavast (piispana 1412-1450), otti Olavin kasvattipojaksi. Piispan kasvattina Olavi Maununpojalla oli mahdollisuus parhaaseen koulutukseen, mitä hänen aikanaan oli tarjolla. Hän opiskeli Pariisin yliopistossa kahteen otteeseen: 1420-luvulla hän suoritti perustutkinnon filosofisessa tiedekunnassa ja 1430-luvulla hän jatkoi opintojaan teologisessa tiedekunnassa. Vielä opintojen jatkuessa Olavi Maununpoika valittiin vuonna 1437 Turun tuomiorovastiksi. Hän seurasi Maunu Tavastia Turun piispana vuonna 1450 ja hoiti piispanvirkaa kuolemaansa, vuoteen 1460 saakka.

Olavi Maununpojan opiskelusta Pariisin yliopistossa on yhä saatavissa osin hyvinkin yksityiskohtaisia tietoja. Pariisin yliopiston pohjoismaiset opiskelijat kuuluivat englantilais-saksalaiseen kansakuntaan (osakuntaan), jonka pöytäkirjat ja tiilikirjat 1400-luvulta ovat säilyneet. Niiden lisäksi on säilynyt yksittäisiä tietoja jopa Olavi Maununpojan opiskeluaikaisista kirjallainoista. Lähdetiedot painottuvat kuitenkin Olavi Maununpojan jatko-opintojen ajalle, koska perustutkintoa suorittavat opiskelijat eivät päässeet kansakunnan luottamustehtäviin eivätkä yleensä saaneet nimeään pöytäkirjoihin muuten kuin tutkintojen yhteydessä.

Aristoteles ja Boetius peruslukemistoa

Olavi Maununpoika aloitti opiskelunsa Pariisin yliopistossa ilmeisesti lokakuussa 1424 tai 1425. Sitä ennen hän oli opiskellut Turun katedraaliskoulussa. Tarkkaa tietoa aloitusajankohdasta ei ole, koska Pariisin yliopistossa opiskelijoita ei kirjattu matrikkeliin. Pariisin yliopisto oli 1400-luvulla suomalaisten suosima opiskelupaikka. Olavi Maununpojan aloittaessa opintonsa Pariisissa oli ennestään kolme suomalaista: Jaakko Pietarinpoika Röd ja Johannes Flicke opettajina, Konrad Henrikinpoika opiskelijana. Yhtä aikaa Olavi Maununpojan kanssa Turusta Pariisiin opiskelemaan matkasivat Henrik Klauunpoika Djäkn, Severin Holt, Pentti Olavinpoika Holt ja Gregor Haverlandt, jotka lienevät olleet hänen opiskelutovereitaan katedraaliskoulusta.

Olavi Maununpojan ja hänen toveriensa matka Pariisiin ei ollut helppo. 1400-luvun Euroopassa tieverkko oli huonokuntoinen ja matkustaminen vaarallista, koska olot olivat levottomat. Turusta matkattiin ensin laivalla Rostockiin tai Lyypekkiin. Saksassa matka jatkui hansan kauppätietä Kölnin ja Aachenin kautta Ranskaan. Matkaan saattoi kuluu pari kuukautta, sillä opiskelijat matkasivat yleensä jalan, jolloin päivämatka oli enintään 30-40 kilometriä. Matkareitin varrella oli majataloja ja luostareita, joissa saattoi yöpyä. Aloittaessaan opintonsa keskiaikaisen yliopisto-opiskelijan oli valittava itselleen ohjaava maisteri, kirjoitaututtava tämän oppilaaksi ja maksettava varallisuutensa mukainen kirjoitautumismaksu. Opiskelijan täytyi myös hankkia itselleen asunto. Maisterin valinta ja asunnon hankinta saattoivat liittyä toisiinsa, sillä monet maisterit asuivat yhdessä oppilaidensa kanssa. Olavi Maununpoika ja hänen toverinsa ilmeisesti valitsivat opettajakseen Jaakko Pietarinpoika Rödin ja asuivat entisessä Linköpingin hiippakunnan asuntolassa, jonka esimiehenä Jaakko Pietarinpoika toimi. Tämä rakennus oli nimeltään *Ad Comu Cervi* ja sijaitti Rue Saint-Hilairella. Keskiaikaisen opiskelijan elämä ei ollut turhan mukavaa, sillä esimerkiksi asuinhuoneita ei lämmitetty edes talvisaikaan.

Yliopisto-opinnot aloitettiin aina artistitiedekunnassa (filosofinen tiedekunta). Vasta kun oli suorittanut siinä lisensiaatintutkinnon, saattoi siirtyä opiskelemaan muihin tiedekuntiin, joita olivat lääketieteellinen, oikeustieteellinen ja teologinen. Pariisin yliopiston artistitiedekunta jakautui kansakuntiin, ja kaikki ulkomaalaiset kuuluivat englantilais-saksalaiseen kansakuntaan. Alkuvaiheessa opiskelijat seurasivat vain oman kansakuntansa maisterien opetusta.

Aamupäivisin opiskelijat kuuntelivat varsinaisia luentoja, joita pidettiin kansakunnan virallisissa opetustiloissa Vicus Straminiksen (nyk. *Rue du Fouarre*, suom. "Pahnakatu") varrella. Iltapäivisin opiskelijat kuuntelivat "kursorisia" luentoja tai osallistuivat oman ohjaavan valmentajan harjoitusväitöksiin. Varsinaisilla luennoilla käsiteltiin perusopintoihin kuuluvia teoksia, kursorisilla luennoilla useita teoksia. Harjoitusväitöksissä kerrattiin aamupäivän luennoilla opittua asiaa ja väiteltiin siitä; pyrkimyksenä oli pystyä soveltamaan opittua. Jokaisesta luennoista oli suoritettava opettajalle tietty luentomaksu. Viikoittain järjestettiin myös varsinaisia väitöksiä, disputaatioita, joilla oli suuri merkitys opintojen myöhemmässä vaiheessa.

Opiskeluohjelman katkaisivat lomat ja pyhäpäivät. Lyhempiä lomia oli joulun, pääsiäisen ja helluntain aikaan, pidempi loma (jopa kaksi kuukautta) syksyllä ennen seuraavan lukukauden alkua. Juhlapäiviä oli niin paljon, että lukuvuoteen mahtui loppujen lopuksi vain 130-150 luentopäivää.

Perusopintoihin sisältyivät seuraavat teokset: Boetiuksen kommentaari Porfyrioksen teoksiin, Aristoteleen Kategoriat ja Tulkinnasta, Priscianuksen latinan kielioppi, Gilbert de la Porréen nimiin kirjattu *Sex principia*, Boetiuksen *Libri divisionum et topicorum*, Donatuksen *Ars majorin* kolmas kirja, Aristoteleen Topiikka, Sofistiset kumoamiset, Ensimmäinen ja Toinen analytiikka sekä Sielusta. Perusopetus painottui ensisijaisesti logiikkaan, ja myös disputaatioiden aiheet liittyivät tässä vaiheessa logiikkaan.

Logiikkaa, luonnonfilosofiaa ja grammatiikkaa

Kun opiskelija oli suorittanut vaaditut luennot ja osallistunut disputaatioihin kahden lukuvuoden ajan, hän saattoi suorittaa baccalaureus-tutkinnon (alempi korkeakoulututkinto, bachelor). Tutkinto suoritettiin aina paastonaikana, yleensä helmi-maaliskuussa. Edellisen vuoden joulukuussa oli suoritettava preliminääritutkinto: toimittava respondentina disputaatioissa. Olavi Maununpoika suoritti preliminääritutkinnon joulukuussa 1426, ja baccalaureus-tutkinnon suorittaminen eli determinointi alkoi 10.3.1427.

Ensin täytyi kuitenkin suorittaa tutkintomaksut. Maksujen suuruus perustui opiskelijoiden bursaan, eli siihen, kuinka paljon heillä oli varoja käytettävissään viikoittain. Olavi Maununpoika ilmoitti bursakseen 8 solia (tuonaikainen Ranskan rahayksikkö). Muiden suomalaisopiskelijoiden tavoin hän oli keskimääräistä varakkaampi, sillä yleisin bursan taso oli 5 solia. Determinoimaan päästäkseen opiskelijan piti maksaa kansakunnalle 5 bursaa sekä lisäksi bursan koosta riippuva summa *pro scolis*. Olavi Maununpojan tutkintomaksuiksi voidaan laskea 40 solia kansakunnalle ja 50 solia pro scolis, yhteensä 90 solia.

Varsinainen tutkinto suoritettiin osallistumalla koko paastonajan kestäviin determinointiväitöksiin, joita pidettiin iltapäivisin. Aiheet liittyivät logiikkaan ja luonnonfilosofiaan, perjäntaina grammatiikkaan. Tutkinnonsuorittajan piti esittää itsenäisesti väite ja puolustaa sitä sekä opponoida muiden esittämiä väitteitä. Determinointi päättyi uusien baccalaureusten kustantamiin juhliin.

Vain osa baccalaureus-tutkinnon suorittajista jatkoi opintojaan lisensiaatintutkintoon. Olavi Maununpoika ja kolme hänen kumppaniaan kuitenkin jatkoivat opiskeluaan. Suomalaiset ja muut englantilais-saksalaisen kansakunnan opiskelijat etenivät baccalaureuksesta lisensiaatiksi yleensä vuodessa. Olavi Maununpojan ja hänen kumppaniensa ohjaajana toimi nyt varmasti Jaakko Pietarinpoika Röd.

Baccalaureusten oli suoritettava Priscianuksen nimiin kirjattu *De accentibus*, Aristoteleen Fysiikka, Taivaasta, Syntymisestä ja häviämisestä, Meteoreista, Pieniä tutkielmia, Etiikka ja Metafyysiikka sekä Boetiuksen *De consolatiōe*. Lisäksi edellytettiin

matemaattisia opintoja, joissa käsiteltiin Eukliden ja Ptolemaioksen teoksia (*Elementa ja Almagest*). Opintojen pääpaino oli nyt luonnonfilosofiassa ja metafysiikassa. Pakollisten luentojen lisäksi baccalaureukset kuuntelivat ylimääräisiä luentoja, joten Olavi Maununpoikakin lienee osallistunut Jaakko Pietarinpojan luennoimalle planeettateorian kurssille (Campanus de Novaran teoksesta *Theoria planetarum*).

Luentojen lisäksi baccalaureusten tuli osallistua aktiivisesti disputaatioihin, jotka nyt myös liittyivät luonnonfilosofiaan. He pitivät myös itse iltapäivisin kursorisia luentoja maisterien antamista teksteistä. Ennen lisensiaatintutkintoa baccalaureuksen tuli luennoida kaksi logiikan ja yksi luonnonfilosofian alaan kuuluvaa kurssia.

Lisensiaatintutkinto järjestettiin vuosittain baccalaureus-tutkinnon jälkeen. Se oli koko tiedekunnan yhteinen tutkinto, jota varten jokainen kansakunta valitsi edustajansa tutkintolautakuntaan. Opiskelijat suorittivat tutkinnon kahdeksan hengen ryhmissä. Tutkintotilaisuudessa jokaisen tuli vuorollaan alustaa ja johtaa disputaatiota annetusta aiheesta ja opponoida muiden johtamissa disputaatioissa. Hyväksytyt tutkinnon päätteeksi St. Genevièven luostarin kansleri antoi tutkinnon suorittaneelle opetusluvan eli lisenssin (tästä tutkinnon nimi). Olavi Maununpoika ja hänen kumppaninsa suorittivat tutkinnon maaliskuussa 1428 ja saivat lisenssinsä 13.4.1428 mennessä.

Käytännössä kaikki lisensiaatit hankkivat myös maisterin arvon. Heidän oli anottava pääsyä maisterien korporaation jäseneksi, mistä käytettiin nimitystä *inceptio*. Sitä seurasi juhlallinen promootioseremonia, jossa promovoitavat saivat maisterin tunnusmerkit: biretan (baretti), hansikkaat ja kirjan. Olavi Maununpojan ja hänen toveriensa *inceptio* suoritettiin 20.4. ja 4.5.1428 välisenä aikana. Tämän jälkeen heidän opintonsa olivat päätöksessä, ja kesällä 1428 he palasivat Suomeen.

Lisensiaatintutkintokaan ei ollut ilmainen, vaan lisensiaatin oli maksettava kansakunnalle 5 bursaa. *Inception* yhteydessä oli suoritettava omat maksunsa: kansakunnalle jälleen 5 bursaa ja sen lisäksi yliopistolle 32 solia *pro jocundo adventu* ja 8 solia *pro cappa rectoris*. Olavi Maununpoika ilmoitti bursakseen edelleen 8 solia. Hänen täytyi siis maksaa kansakunnalle kaksi kertaa 40 solia ja yliopistolle 40 solia, yhteensä 120 solia.

Suomen piispainkronikka kertoo, että piispa Maunu Tavast kustansi Olavi Maununpojan opiskelun Pariisissa. Opiskelusta koitui melkoiset kustannukset: viikoittaisen 8 solin bursan perusteella ja tutkintomaksut mukaanluettuna Olavi Maununpojan elättäminen opiskeluaikana maksoi ainakin 1362 solia. Tuohon aikaan vastaavalla rahasummalla olisi Suomessa saanut esimerkiksi 40 hevosta. Tällaista rahasummaa ei Olavi Maununpoika voinut viedä mukanaan Pariisiin lähtiessään, vaan rahoja täytyi toimittaa hänelle erissä. Jokaisella kansakunnalla olikin oma "pankkiirinsa", joka huolehti varojen välittämisestä opiskelijoille kotimaasta.

Takaisin Pariisiin

Syksyllä 1433 Olavi Maununpoika palasi Pariisiin jatkamaan opintojaan. Hän oli kotimaassa saanut Kirkkonummen kirkkoherran viran, jonka tulot muodostivat nyt hänen opintojensa taloudellisen pohjan. Turun hiippakunnassa oli yleinen tapa käyttää virkoja opintotukena, sillä kirkko-oikeuden mukaan viranhaltijalla oli oikeus viiden vuoden ajan opiskella yliopistossa ja nauttia samalla tuloja virastaan.

Todennäköisesti Olavi Maununpoika saapui Pariisiin vähän ennen 18.11.1433, jolloin hänet valittiin englantilais-saksalaisen kansakunnan puheenjohtajaksi. Pääsyyinä tähän luottamustehtävään oli se, että useimmat kansakunnan maisterit olivat lähteneet Pariisista syyskuussa ruton takia. Jäljelle oli jäänyt vain hollantilainen Albert Vorden, joka toimi kansakunnan rahastonhoitajana.

Olavi Maununpojan tarkoituksena oli jatkaa opintojaan Pariisin yliopiston teologisessa tiedekunnassa. Teologian opinnot koostuivat luennoista ja väittelyistä kuten artistitiedekunnan opinnotkin. Raamattuluennot käsitelivät Raamattua ja keskittyivät lähinnä moraalisiin ohjeisiin. Sentenssiluennoilla opetuksen perusteena olivat Petrus Lombarduksen Sentenssit, eräänlainen systemaattinen teologinen yleisesitys (*summa*). Sentenssin ohella käytettiin eri tekijöiden niihin laatimia selitysteoksia, kommentaareja. Teologisten kysymysten käsittely keskittyi sentenssiluennoille. Varsinaisten luentojen ohella pidettiin iltapäivisin kursorisia luentoja ja disputaatioita.

Teologisen tiedekunnan opetus oli 1400-luvulla keskittynyt kollegioihin, joten opiskelijat pyrkivät hakeutumaan niiden jäseniksi. Kollegiossa asuminen etuna oli myös, että saattoi käyttää sen kirjastoa. Merkittävin kollegio oli Sorbonnen kollegio, jossa 1400-luvulla asui huomattava osa koko teologisen tiedekunnan opiskelijoista ja jossa pidettiin myös osa tiedekunnan luennoista ja väittelyistä.

Heti kun oli asetunut Pariisiin ja aloittanut opintonsa, Olavi Maununpoika pyrki Sorbonnen kollegion jäseneksi. Tammikuun 2. päivänä 1434 hänet otettiin kollegioon tutkittavaksi ja 9.1. kollegion ulkojäseneksi, jolloin hän pääsi kollegioon asumaan. Hänen valvojanaan kollegiossa toimi maisteri Johannes Fleury. Kenties tämä oli myös Olavi Maununpojan opintojen ohjaaja, vaikka siitä ei tietoa olekaan säilynyt. Helmikuun viimeisen viikon aikana 1434 Olavi Maununpoika hyväksyttiin kollegion varsinaiseksi jäseneksi.

Sorbonnen kollegioon asetuttuaan Olavi Maununpoika alkoi hyödyntää kollegion kirjastoa. 12.1.1434 hän sai lukusalin avaimen Johannes Fleuryltä ja suoritti samalla ensimmäiset lainaukset kirjaston lainaamosta. Hän lainasi Raamatun, Petrus Lombarduksen Sentenssit, Petrus de Tarentasian kommentaarin sentenssien neljänten kirjaan, Tuomas Akvinolaisen *Summa theologiae* toisen kirjan ensimmäisen osan, Tuomaan sentenssikomentaarin neljännen kirjan ja Alexander de Halesin *Summa theologica* kolmannen kirjan.

Kirjalainojen perusteella voi päätellä Olavi Maununpojan suorittaneen tällöin sekä raamattu- että sentenssiluentoja. Ilmeisesti hän osallistui myös kursorisille luennoille, joilla käsiteltiin teologisia selitysteoksia (Tuomas Akvinolaisen ja Alexander de Halesin *Summat*). Kaikki lainatut teokset olivat vanhoja teologian perusteoksia.

Opiskelun lisäksi Olavi Maununpoika osallistui aktiivisesti englantilais-saksalaisen kansakunnan toimintaan: hän toimi kansakunnan puheenjohtajana aina syyskuuhun 1434 saakka. Puheenjohtajan tehtäviin kuului muun muassa kansakunnan edustaminen tiedekunnan ja yliopiston päätöksenteossa. Olavi Maununpoika ei ainakaan käsialansa ja kirjoittamistapansa puolesta ollut kaikkein huolellisimpia puheenjohtajia. Syyskuun 21. päivänä 1434 Olavi Maununpoika siirtyi kansakunnan rahastonhoitajaksi. Tässä tehtävässä hän joutui välillä suorittamaan maksuja omasta pussistaan ja tekemään kaksi kertaa tappiollisen tilinpäätöksen. Ne jäivät hänen tappiokseen, sillä kirjanpito tehtiin tilikausittain, eikä myöhempiä ylijäämiä käytetty aiempien alijäämien korvaamiseen.

Syksystä 1434 lähtien Olavi Maununpoika toimi myös opettajana artistitiedekunnassa. Kansakunnan pääopetustila oli Vicus Straminiksen varrella sijainnut *Scolae septem artibus*, jossa Olavi Maununpojalla oli käytössään yläkerran pieni luentosali. Olavi Maununpojalla saattoi olla jo lukuvuonna 1434-1435 neljä oppilasta: Mento Hof, Herman de Berken, Godfrid Rodenberch ja Ulrich Pomel. Näihin oppilaisiin viittaa myös Suomen piispainkronikan maininta, että Olavi Maununpoika toimi Pariisissa *pedagogistana*. Hän saattoi luennoida myös Aristoteleen etiikan kurssia jo lukuvuonna 1434-1435, sillä piispainkronikka kertoo hänen olleen Pariisissa etiikan lehtorina. Tämä toimi oli eri kansakuntien yhteinen ja siihen valittiin kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

Ura vahvassa nousussa

Syyskuussa 1435 Olavi Maununpoika valittiin uudelleen kansakunnan puheenjohtajaksi, missä tehtävässä hän toimi 16.12.1435 saakka. Tällöin hänet valittiin artistitiedekunnan kokouksessa Pariisin yliopiston rehtoriksi. Rehtori valittiin vuorollaan eri kansakuntien maisterien joukosta neljästi vuodessa, ja nyt oli englantilais-saksalaisen kansakunnan vuoro valita rehtori. Olavi Maununpojan valinta oli luonnollista,

sillä Albert Vorden oli toiminut rehtorina edellisen kansakunnalle osuneen kauden ja kansakunnan kolmas maisteri Robert Esschinc oli uusi tulokas. Rehtori sai violetin viitan ja baretin, jotka osoittivat hänen asemansa. Hän hoiti pääasiassa yliopiston sisäisiä hallintoasioita ja käytti sisäistä kurinpitovaltaa. Rehtorin toimivalta oli rajallinen, mutta hänellä oli merkittävä arvoasema: yliopiston ulkopuolella hänet rinnastettiin piispaan. Olavi Maununpojan rehtorikausi jatkui 24.3.1436 saakka, mutta hänen toiminnastaan rehtorina ei ole säilynyt tietoja.

Rehtorikauden jälkeen Ranskan yleinen poliittinen kehitys sai keskeisen sijan Olavi Maununpojan elämässä. Ranskan ja Englannin välinen satavuotinen sota lähestyi loppuaan. Pariisi oli vuodesta 1418 kuulunut Englannin tukeman Burgundin herttuan valtapiiriin, mutta 13.4.1436 Ranskan kuninkaan Kaarle VII:n joukot valtasivat kaupungin. 22.4. Olavi Maunupoika valittiin kansakunnan edustajaksi yliopiston lähetystöön, joka lähti kuninkaan luo. Tehtävä ei ollut helppo, koska hän oli englantilaisen kansakunnan edustaja. Ilmeisesti Olavi Maunupoika pyrki tekemään kuninkaaseen hyvän vaikutuksen, koska hän kirjoitti yliopiston ranskankieliseen kirjelmään nimensä muotoon *Olave le Grant* (Olavi Suuri; Olavi Maunupoika kirjoitettiin latinaksi *Olavus Magni*, ja latinan adjektiivi *magnus* = suuri).

Syyskuussa 1436 Olavi Maunupoika valittiin jälleen kansakunnan puheenjohtajaksi. Tämä oli hänen kolmas kautensa, ja se jatkui 19.12. saakka. Joulukuussa 1436 Olavi Maunupoika ohjasi neljän oppilaansa preliminääritutkinnon ja hyväksyi nämä determinoimaan.

Vuoden 1436 aikana Olavi Maunupoika eteni kahteen otteeseen virkauralla kotimaassa, vaikka hän itse oleskeli Pariisissa. Kesällä 1436 Turun tuomiokapituli valitsi hänet edesmenneen arkkiteini (tuomiokapitulin kakkosmie) Maunu Laurinpojan seuraajaksi. Hän ei kuitenkaan koskaan hoitanut arkkiteinin virkaa, sillä vielä kesän tai syksyn 1436 aikana kuoli Turussa myös tuomiorovasti Fredrik Trast ja tuomiokapituli valitsi Olavi Maununpojan tuomiorovastiksi. Olavi Maunupoika sai tiedon valinnastaan 22.1.1437 mennessä. Valinta herätti huomiota myös Pariisin yliopistossa, sillä näin korkean viran saavuttaminen opiskeluaikana oli poikkeuksellista. Niinpä yliopiston rehtori lähetti alkuvuodesta 1437 piispa Maunu Tavastille ja Turun tuomiokapitulille kirjeet, joissa kiitti Olavi Maununpojan virkanimityksistä. Rehtori myös mainosti Olavin suorituksia Pariisin yliopistossa ja kehu hänen tietojaan ja taitojaan, kuten tämältyypisissä kirjeissä oli tapana.

Tammikuussa 1437 Olavi Maunupoika suoritti tutkinnon teologisessa tiedekunnassa: hänestä tuli *baccalaureus biblicus*. Olavi Maununpojan oli täytynyt opiskella teologiaa ahkerasti, sillä hän oli suorittanut vaaditut opinnot minimiajassa, neljässä vuodessa. *Baccalaureus biblicus* saattoi ryhtyä luennoimaan Raamattua kursorisesti, ja 22.1.1437 Olavi Maunupoika kutsuikin kansakunnan muut maisterit alkajaisluennoileen ja sen jälkeiselle aterialle. Ensimmäisen kursorisen raamattuluentokurssinsa hän aloitti 28. tammikuuta. *Baccalaureus biblicus* luennoi aluksi yhtä Vanhan tai Uuden Testamentin kirjaa.

Helmi-maaliskuussa 1437 Olavi Maunupoika ohjasi oppilaidensa determinointia: Mento Hof, Herman de Berken, Godfrid Rodenberch ja Ulrich Pomel suorittivat *baccalaureus*-tutkinnon hänen ohjauksessaan. Sen sijaan myöhemmin Olavi Maununpojan oppilaisiin liittynyt Lars Olofsson suoritti huhtikuussa lisensiaatintutkinnon Albert Vordenin ohjauksessa, joten Olavi Maunupoika ei tällöin ilmeisesti enää ollut Pariisissa. Alkuvuodesta 1437 kansakunta oli näet valinnut hänet edustajakseen yliopiston lähetystöön, joka oli lähdössä Baselin kirkolliskokoukseen (konsiiliin).

Olavi Maununpojan matka Baseliin ei osunut kovinkaan suosiolle ajankohtaan, sillä kirkolliskokous oli juuri keväällä 1437 riitautunut ja jakautunut kahtia. Baseliin oli jäänyt ryhmittymä, joka suhtautui kriittisesti paavin valtaan ja julisti lokakuussa 1437 paavi Eugenius IV:n erotetuksi. Toisaalta Pariisin yliopisto kannatti juuri Baseliin jäänyttä radikaalia ryhmittymää.

Todennäköisesti Olavi Maunupoika oleskeli Baselisessa kesän ja osan syksyä 1437. Hän ei kuitenkaan henkilökohtaisesti kirjoittanut konsiilin jäseneksi, sillä hänen nimeään ei ole sen jäsenluettelossa. Koska Pariisin yliopisto oli liittynyt jäseneksi laitoksena, Olavi Maununpojalla oli silti oikeus vapaasti osallistua konsiilin istuntoihin ja muuhun toimintaan. Kesän ja syksyn 1437 aikana toiminta ei kuitenkaan ollut kovin aktiivista, sillä konsiili keskittyi lähinnä kiistelyyn paavin kanssa. Olavi Maununpojan Baselin-matkan konkreettinen anti lienee rajoittunut siihen, että hän tutustui lähemmin konsiliaariseen liikkeeseen ja sen ajatuksiin.

Syksyllä 1437 Olavi Maunupoika palasi Baselista Pariisiin keräämään tavaroitaan ja valmistautumaan Suomeen lähtöön. Tehtävät kotimaassa odottivat jo häntä. Hän viipyi kuitenkin Pariisissa vielä talven 1437-1438 ja ohjasi maaliskuussa 1438 oppilaansa Johannes Scriptoriksen determinointia. Pian sen jälkeen Olavi Maunupoika lähti kotimatalle ja oli Turussa viimeistään 14.7.1438.

Olavi Maununpojan opintojen merkitys

Olavi Maununpojan lukuisille luottamustehtäville ei pidä antaa tarpeetonta painoarvoa, sillä useissa tapauksissa hän oli ainoa mahdollinen valinta kyseiseen tehtävään. Aina näin ei kuitenkaan ollut. Esimerkiksi edustajaa Baseliin konsiiliin valittaessa kansakunnalla oli kuusi muutaakin maisteria, joten tuskin Olavi Maunupoikaa olisi valittu, jos hän ei olisi ollut tehtävään sopiva henkilö. On myös huomattava, että erilaisten luottamustehtävien jatkuva hoitaminen antoi hänelle kokemusta ja kehitti hänen kykyjään niihin. Olavi Maunupoika menestyi opinnoissaan ilmeisen hyvin, suoritti hän kaikki tutkintonsa minimiajassa. Koska hän suoritti myös teologisen tutkinnon, hänellä oli kansainvälisestikin verrattuna hyvä sisällöllinen koulutus piispanviran hoitamiseen. Valtaosa yliopisto-opintoja suorittaneista pappismiehistä opiskeli vain aristitiedekunnassa, ja mahdolliset jatko-opinnot olivat painottuneet kirkko-oikeuteen. Turun keskiaikaisista piispoista Olavi Maunupoika oli tiettävästi ainoa, joka oli opiskellut teologiaa. Olavi Maununpojan opintojen tietopuolinen taso jäi silti nykyajan näkökulmasta varsin kapeaksi. Keski-ikäisten yliopisto-opintojen päämerkitys ei kuitenkaan ollut laajan tietopohjan antamisessa, vaan rationaalisen ajattelukyvyyn kehittämisessä. Yliopistojen tehtävänä oli tuottaa miehiä, jotka osasivat ajatella, analysoida ja omaksua tietoa sekä käyttää järkeään. Näin he pystyivät vastedes hoitamaan tehtäviä, joissa heidän koulutuksensa tiedollisesta puolesta ei ollut kovinkaan paljon suoranaista hyötyä. Olavi Maununpojalla oli myöhemmällä urallaan hyötyä myös siitä, että hän oli tottunut ulkomailla liikkumiseen ja erilaisiin lähettilästehtäviin. Epäilemättä juuri siitä syystä piispa Maunu Tavast käytti tuomiorovasti Olavi Maunupoikaa ahkerasti asiamiehenään. Olavi Maunupoika toimi piispa Maunun lähettiläänä Naantalın luostarin perustamishankkeen yhteydessä, ilmeisesti vieraili keväällä 1443 uudelleen Baselin konsiilissa Turun hiippakunnan edustajana ja kävi keväällä 1445 Roomassa esittämässä paaville anomuksia. Vaikka Olavi Maununpojan toiminta piispana jäi hänen edeltäjänsä Maunu Tavastin varjoon, tämä ei johtunut ainakaan puutteellisesta koulutuksesta tai kokemattomuudesta. Pikemminkin synnä olivat 1450-luvun unionisotien aiheuttamat tiukat taloudelliset olot, jotka eivät sallineet suuria kirkollisia investointeja ja muutenkin rajoittivat kirkon toimintaa. Sitä paitsi Turun hiippakunnan voimavarat näyttävät 1450-luvulla suunnatun etupäässä Maunu Tavastin aikana aloitetun kivikirkkojen rakennusohjelman jatkamiseen.

KIRJALLISUUTTA

Olavi Maununpojan opiskelusta kertovat lähteet on julkaistu seuraavissa julkaisuissa:

Auctarium Chartularii Universitatis Parisiensis II, VI. Ed. H. Denifle et al. Paris 1897, 1964;
Chartularium Universitatis Parisiensis I-IV. Ed. H. Denifle et al. Paris 1889-1897;
Lehtinen, Anja-Inkeri (1987): Suomalaisia teologeja Sorbonnen kollegion kirjastossa 1400-luvulla. *Opusculum* 4/1987.

Olavi Maununpojan elämästä ja opinnoista tarkemmin:

Ari-Pekka Palola (1997): Maunu Tavast ja Olavi Maunupoika - Turun piispat 1412-1460. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 178. Saarijärvi 1997 (väitöskirja);
Ari-Pekka Palola (1997): Olavi Maunupoika Pariisissa. Suomen kirkkohistoriallisen seuran vuosikirja 1996. Jyväskylä 1997.

Fil. tri Ari-Pekka Palola väitteli Oulun yliopistossa tammikuussa 1998. Kirjoitus perustuu hänen väitöskirjaansa ja Olavi Maununpojan opiskelua käsittelevään laajempaan artikkeliin (Ks. yo. kirjallisuusluettelo). Palola kirjoittaa parhaillaan Oulun kirkkohistoriaa.

TAKAISIN LEHDEN SISÄLLYSLUETTELOON